

Er referens

U2020/03826/GV

Industrirådets arbetsgrupp för
kompetensförsörjning

Utbildningsdepartementet

Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
103 33 Stockholm

Stockholm 2020-11-18

Industrirådets svar på remissen

Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning SOU 2020:33

Inledning

Industrirådet välkomnar en förändring av gymnasieskolans och vuxenutbildningens planering och dimensionering. Svensk industris framgångar bygger på möjligheten att kunna attrahera och anställa kvalificerade medarbetare. Ett fungerande utbildningssystem liksom ett relevant utbildningsutbud som matchar näringslivets behov, är helt avgörande för näringslivets kompetensförsörjning.

Samtidigt kan Industrirådet i likhet med utredningen, konstatera att matchningen på arbetsmarknaden idag är bristfällig. Vi har sedan flera år tillbaka kunnat konstatera att antalet sökande till de industrirelaterade utbildningarna är alltför få. Vi från Industrirådet anser därför i likhet med utredningen att utbildningssystemet bättre måste balanseras och dimensioneras för att möta näringslivets och industrins behov.

Vi delar även utredningens problembild att det många gånger saknas en systematik för att utnyttja avsatta resurser på ett effektivt sätt och att det saknas en djupare samverkan mellan kommuner för att kunna optimera utnyttjande av avsatta resurser. Såsom utredningen konstaterar behövs en ökad samordning, analys av utbud och efterfrågan på utbildningar samt bättre samarbete mellan kommuner, enskilda huvudmän, näringsliv och skolor.

En ny modell för planering och dimensionering av gymnasieskola och vuxenutbildning för att i högre grad styra utbildningar efter arbetsmarknadens behov anser vi vara nödvändig. Flera av förslagen i utredningen liknar lösningar som industrins parter sedan länge utgått ifrån inom ramen för industrins egen utbildningsplattform Teknikcollege, och som vi därför genom beprövad erfarenhet vet fungerar. Ett framtida utbildningssystem där betydande hänsyn ska tas till både ungdomarnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov ställer även stora krav på att även yrkesutbildningar är attraktiva och håller hög kvalitet. En grundläggande förutsättning anser industrirådet därför vara att samtliga yrkesutbildningar erbjuder grundläggande behörighet som utökat program men med möjlighet för de elever som så önskar att välja bort dessa. Inom industrin är grundläggande behörighet en förutsättning för elevernas möjlighet till livslångt lärande på företagen och vidare i utbildningssystemet.

Då Industrirådet genom Teknikcollege har strukturer anpassade efter utredningens förslag deltar vi gärna i en efterfrågad försöksverksamhet gällande branschråd.

Sammanfattning

Industrirådet ställer sig i huvudsak positiv till utredningens övergripande principer. Framförallt tillstyrker vi förslaget *att utbildet av utbildning i gymnasieskolan ska beslutas med hänsyn till elevernas efterfrågan och behov och behoven på arbetsmarknaden*. Ett utbildningsutbud som matchar näringslivets behov är enligt oss helt avgörande för näringslivets kompetensförsörjning. Vi tillstyrker också förslaget *att Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud*. Våra erfarenheter från Teknikcollege visar att en samverkan och samordning är nödvändig för att kunna erbjuda ett mångsidigt utbildningsutbud med hög kvalitet inom både gymnasiet och yrkesvux.

På principiell nivå ställer sig Industrirådet även positiv till huvuddelen av utredningens övriga förslag. Men samtidigt som vi principiellt är positiva till förslagen inser vi att många av dessa blir komplexa när de konkretiseras, varvid vi väljer att särskilt kommentera några av förslagen. Framförallt handlar det om förslagen *att möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka, att regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov, att Skolverket ska besluta om regionala ramar för utbildet på gymnasial nivå samt förslaget att nya verktyg för tillsyn och kvalitetsgranskning är avgörande för en mer likvärdig gymnasial utbildning*. Industrirådet ställer sig även principiellt positiv till förslagen *att enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud samt att enskilda huvudmän för gymnasieskola ska ges godkännande i förhållande till utbildningsbehoven*. I det här sammanhanget vill vi dock poängtera att för oss råder principen att kvalitet ska styra – oavsett huvudmannaskap.

Till skillnad från ovan nämnda förslag är Industrirådet däremot kritisk till att utredningen väljer att lämna frågan om grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen outredd till förmån för att endast lämna förslaget *att gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas*. Industrirådet anser att yrkesutbildning aldrig får bli ett andrahandsval eller en stängd dörr för vidare studier. Grundläggande högskolebehörighet, och utökade möjligheter till studier inom yrkesvux är därmed en grundförutsättning för ökad dimensionering av gymnasial utbildning. Vi kan därmed konstatera att frågan om att få till stånd en förändring avseende grundläggande högskolebehörighet kvarstår.

Slutligen lyfter Industrirådet en oro för om reformens andra del inte genomförs. Vi förutsätter dock att reformen genomförs både i form av steg ett och steg två.

Industrirådets svar på utvalda förslag från utredningen.

6.1.1 Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan

Utredningens förslag: När huvudmän bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas och antalet platser på dessa ska betydande hänsyn tas till både ungdomarnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov.

Utredningens bedömning: Regeringen bör uppdra åt Statens skolinspektion att redovisa en analys av hur myndigheten avser att utöva tillsyn över huvudmännens efterlevnad av de nya reglerna för planering och dimensionering.

Industrirådet tillstyrker utredningens förslag om att man bör ta hänsyn till både ungdomars behov och arbetsmarknadens behov. Utbildningarna måste i högre grad än idag styras efter arbetsmarknadens behov. Idag går ett stort antal elever ut gymnasieprogram med svag koppling till arbetsmarknaden. För att styrningen ska fungera, bör nyetableringar av utbildningar som ensidigt tillgodoser elevernas val begränsas. I det här sammanhanget är det viktigt att poängtera att kvalitet ska styra – oavsett huvudmannaskap.

En förutsättning för att detta ska fungera är att både ungdomarnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov är känt. Det finns stora behov av underlag av hög kvalitet och som har stor träffsäkerhet. För att det ska ha effekt behöver det också följas upp. Industrirådet delar utredningens bedömning att Skolinspektionen ska få i uppdrag att utöva tillsyn över huvudmännens efterlevnad.

Industrirådet vill poängtera att man arbetar för en ökad attraktivitet inom yrkesprogram samt utveckling av dessa. Ett första steg bör vara att införa en grundläggande behörighet (med bibehållen yrkesexamen) till högskolan inom alla yrkesprogram. Se vidare under 6.9.2.

6.1.2 Kommuner ska samverka för ett ändamålsenligt utbud

Utredningens förslag: När det gäller gymnasieskolan ska kommunen ingå ett samverkansavtal som omfattar ett geografiskt område med minst ett visst antal invånare som ingår i gymnasieskolans målgrupp och med minst två andra kommuner (primärt samverkansavtal). Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av nationella program samt programinriktat val och yrkesintroduktion, utformade för en grupp elever, inom gymnasieskolan. Samverkansavtalet ska utformas med hänsyn till ungdomars efterfrågan och behov samt arbetsmarknadens behov. Avtalet ska även utformas med hänsyn till ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser och kommunernas skyldighet att erbjuda ett allsidigt urval av utbildningar. Kommunen får även träffa samverkansavtal med en eller flera regioner och andra kommuner (sekundära samverkansavtal). De kommuner som har träffat ett primärt eller sekundärt samverkansavtal bildar ett primärt respektive ett sekundärt samverkansområde för utbildningen. Om en kommun ingår i ett kommunalförbund som är av samma omfattning och avser sådan utbildning som ett primärt samverkansavtal, behöver dessa kommuner inte träffa samverkansavtal. I sådana fall ska bestämmelserna som gäller samverkansavtal i stället gälla för kommunalförbundet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om samverkansavtalens omfattning och innehåll och om undantag från kravet på samverkansavtal. Statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) ska fortsatt villkoras med att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt. Villkoren ska dock förtydligas på så sätt att de samverkande kommunerna ska träffa ett samverkansavtal och att de samverkande kommunerna bildar ett samverkansområde.

Industrirådet delar utredningens förslag om att kommuner bör samverka. Kommunernas samarbete kring gymnasiala utbildningar bör öka av rent ekonomiska skäl. Många gymnasieutbildningar är dyra och svåra att motivera för små kommuner med få sökande. Därför välkomnar vi utredningens förslag om att minst tre kommuner bör gå samman för att gemensamt planera och erbjuda utbildning.

Industrirådet vill understryka att om utbildningsutbudet ska vara brett och kostnaderna rimliga krävs en nära och effektiv samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Säkerställ att Teknikcollege och annan branschinvolvering tas till vara och utvecklas. Utredningen borde därför gå längre och föreslå gemensamma samverkansområden för både gymnasieskola och yrkesvux. Det kan behövas extra stöd till olika collegevarianter för att klara en omställning till nya regioner.

Industrirådet vill också peka på att det finns mer att göra för att förbättra förutsättningarna för att nationella branschskolor ska fungera effektivt. Här skulle branschråden kunna bistå med kunskap om vem som bör ansöka. För att få en ökad effektivitet inom utbildningsväsendet behöver vi en ökad samordning av resurser än vad vi har idag. Ser man på resultaten i utredningen och de rekommendationer som följer visar dessa att det på sikt rimligen behövs branschskolor på regional nivå.

6.1.4 Möjligheten att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka

Utredningens förslag: Vuxnas möjlighet att delta i yrkesutbildning i regionalt yrkesvux inom samverkansområdet ska öka. Det ska förtydligas i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning att personer hemmahörande i ett samverkansområde fritt ska kunna söka till sådan utbildning som statsbidrag lämnas för och som erbjuds inom samverkansområdet. Den kommun som anordnar utbildningen ska ta emot en behörig sökande från en annan kommun i samverkansområdet om ansökan avser sådan utbildning som statsbidrag lämnas för. Om alla behöriga sökande inte kan antas till utbildningen, ska företräde ges till den som har kort tidigare utbildning och en svag ställning på arbetsmarknaden.

Industrirådet tillstyrker utredningens förslag om att det skall vara "fritt sök" inom samverkansområdet. Däremot stödjer vi inte utredningens förslag kring vilka sökanden som skall ges företräde till utbildningarna.

Yrkesvux är viktigt för industrins kompetensförsörjning. För att möta industriföretagens behov av personer med gymnasial yrkesutbildning måste det även finnas reella möjligheter att yrkesutbilda sig i vuxen ålder även för de med gymnasieexamen. Det måste finnas möjlighet att välja om yrkesbana och få en andra chans, framförallt om dimensioneringen av gymnasieutbildningen ökar.

Frisök är en viktig förutsättning för ökat utbud och ökat antal sökanden.

Dessutom behöver yrkesvux göras tillgänglig för omställning. Den snabba utvecklingen inom industrin och i övriga samhället kräver ständigt inflöde av ny kunskap och kompetens. Det handlar både om nyutbildade personer och fortbildning av medarbetare. Livslångt lärande är därför en nyckelfaktor. Idag saknas systemlösningar för fortbildning av industrins anställda. Yrkesvux kan och bör spela en roll. Det omfattande kompetenslyft som behöver ske i sektorn kan bara bli av om de redan yrkesverksamma ges tillgång till utbildning i det offentliga utbildningssystemet.

Under de senaste åren har antalet lärlingsutbildningar på yrkesvux ökat. Ökningen kommer troligtvis att öka, vilket medför ett ökat ansvarstagande från näringslivet i utbildningarna.

Tillträdesreglerna till vem som skall få tillgång till yrkesutbildningen ändrades under 2020. Industrirådet anser dock att förändringen inte är tillräcklig. Dels på grund av att studenterna måste kunna välja om, dels för att yrkesvux skall bli en del av omställningen, samt att näringslivets medverkan ökar. Näringslivet ökade deltagande måste få effekten att näringslivet måste kunna påverka vem som skall få tillgång till utbildningen. Att då enbart prioritera de som allra mest behöver utbildningen kommer troligtvis även i fortsättningen medföra att yrkesvux inte fyller den funktion vi anser att den skall fylla, omställning och en andra chans.

Att de med högskoleförberedande gymnasieutbildning får möjlighet att yrkesutbilda sig är lika viktigt som att eleverna på yrkesprogrammen ges möjlighet till högskolebehörighet. Gymnasieskolan ska inte vara en återvändsgränd åt något håll.

6.2.1 Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud

Utredningens förslag: Vid prövning av ansökningar om nya godkännanden ska Skolinspektionen ta hänsyn till elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. För att godkännande ska lämnas ska också följderna beaktas för gymnasieskolor med offentliga och enskilda huvudmän som ligger inom det område där den fristående skolans elever huvudsakligen förväntas komma ifrån. Vid bedömningen av om ett godkännande ska beviljas ska det även beaktas att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området.

Industrirådet tillstyrker förslaget om att enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud.

Industrirådets huvudsakliga kommentar av förslaget är att i all uppstart av ny utbildning ska kvalitet och behov vara vägledande oavsett huvudmannaskap.

I likhet med utredningen, ser vi att de enskilda huvudmännen idag står för en betydande andel av det totala utbudet av industrirelevant gymnasieutbildning och att de enskilda huvudmännen därmed är en etablerad del av dagens gymnasieskola. Därför anser vi i enlighet med utredningen att kommunala och enskilda huvudmän så långt det är möjligt ska verka på lika villkor.

Av detta följer att vi tillstyrker förslaget att vid prövning av ansökningar om nya godkännanden ska Skolinspektionen ta hänsyn till elevers efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Industrirådet stödjer därmed också utredningens bedömning att för att styrningen ska fungera, bör nyetableringar av utbildningar som ensidigt tillgodoser elevernas val begränsas.

Vi tillstyrker även förslaget att för att godkännande ska lämnas, ska också följderna beaktas för gymnasieskolor med offentliga och enskilda huvudmän som ligger inom det område där den fristående skolans elever huvudsakligen förväntas komma ifrån.

Industrirådet tillstyrker slutligen förslaget att vid bedömningen av om ett godkännande ska beviljas ska det även beaktas att ett godkännande inte negativt påverkar ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser i området. Vi stödjer därför utredningens förslag att Skolinspektionen vid tillståndsprövning ska ta hänsyn till om ett effektivt resursutnyttjande riskerar att påverkas negativt om fler huvudmän beviljas tillstånd att bedriva utbildning.

Som tillägg till utredningens förslag anser vi dock att kvalitet ska tas i beaktande vid prövning av skolor, vilket medför att förslaget även bör innefatta att skolor som bedriver utbildning med bristande kvalitet ska kunna ersättas med skolor eller utbildningar med högre kvalitet. Det gäller oavsett om det är en kommunal eller fristående aktör som inte håller måttet. Ett effektivt resursutnyttjande innefattar enligt oss inte enbart samordning utan också ett utbud av utbildning som genomförs med hög kvalitet. Att bedriva utbildning av låg kvalitet är enligt oss ett dåligt resursutnyttjande.

Som ytterligare tillägg till utredningens förslag anser vi att branschråden ska höras vid bedömningen om ett godkännande. Detta som komplement till Skolinspektionens bedömning i syfte att säkerställa kvalitet utifrån branschens behov.

6.3.4 Huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras

Utredningens förslag: När en huvudman informerar ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildning ska huvudmannen tydligt ange vilket nationellt program och eventuell nationell inriktning utbildningen utgörs av. Om introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion anordnas för en grupp elever ska huvudmannen tydligt ange vilket nationellt program eller vilket yrkesområde som utbildningsplanen är inriktad mot. Informationen ska också innehålla uppgifter om utbildningens arbetsmarknadsutfall om utbildningen är ett yrkesprogram. Om det är ett högskoleförberedande program ska det även framgå hur stor andel av tidigare elever som studerat vidare och inom vilka sektorer av högre utbildning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om informationen.

Industrirådet tillstyrker utredningens förslag om att huvudmännens information till ungdomar och vårdnadshavare om gymnasieutbildningarna ska förbättras.

Industrirådet delar utredningens bedömning att det i nuvarande system kan vara svårt att avgöra vad som är objektiv information och vad som är marknadsföring. Det är också svårt för den studerande att få en bild av hur möjligheterna till att få ett jobb alt. vidare studier ser ut. Med krav på saklig information får elever större möjligheter att göra upplysta val. För att de som söker till en utbildning ska ha möjlighet att göra ett informerat val krävs förbättrad information. Industrirådet delar utredningens bedömning att det skulle innebära allt för stor börda för varje huvudman att själva ta fram information om arbetsmarknadsutfall och övergången till eftergymnasiala studier. Förslaget om att staten bör ansvara för att tillgängliggöra informationen och att huvudmannen ansvarar för förmedling av informationen anser vi vara en rimlig avvägning.

6.3.5 Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov

Utredningens förslag: Det ska finnas regionala branschråd för gymnasieskolans och gymnasiesärskolans yrkesutbildning som kommunen ska ansvara för. De ska bidra med att bedöma arbetsmarknadens behov i varje primärt samverkansområde. Samverkansavtalen för primära samverkansområden ska innehålla reglering av hur branschråden ska organiseras. De regionala branschråden får omfatta ett eller flera primära samverkansområden. Branschråden ska regelbundet behandla frågor om nationella yrkesprogram, programinriktat val som är inriktade mot ett yrkesprogram, yrkesintroduktion och nationella program inom gymnasiesärskolan, som erbjuds i samverkansområdet. Samtliga samverkande kommuner, enskilda huvudmän som bedriver utbildning på yrkesprogram och programinriktat val inriktat mot yrkesprogram och yrkesintroduktion och på gymnasiesärskola inom samverkansområdet, regional utvecklingsansvarig aktör, Arbetsförmedlingen och representanter för branschområdet ska erbjudas att delta. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om branschråden.

Industrirådet tillstyrker utredningens förslag om att det skall finnas regionala branschråd för gymnasial yrkesutbildning.

Utredningens förslag om att det skall skapas branschråd som skall bidra med kunskaper om arbetsmarknadens behov är positivt. Industrirådet har sedan ett antal år tillbaka skapat en regional struktur, Teknikcollege, vars regionala styrgrupp har stora likheter med de föreslagna branschråden. Teknikcollege regionalt, genomför behovsinventeringar och samverkar för att skapa ett helhetstänk på kompetensförsörjning. För att branschråden skall fungera, vara aktiva, och kunna fungera enligt utredningens önskemål krävs ett antal faktorer som vi vill poängtera.

Industrirådet anser att det är av yttersta vikt att branschråden speglar hela det lokala/regionala näringslivet inom den bransch som åsyftas. En bred samverkan är en förutsättning för att samtliga industribranscher blir representerade. Branschråden måste hållas relativt breda och definitionen av bransch i detta fall skall motsvara yrkesprogrammets inriktning, exempelvis industri för det industritekniska programmet. Representanter som har legitimitet hos arbetslivets parter ska ingå i råden. Vidare föreslår vi att rådets strukturella sammansättning skall utformas i samråd med de nationella programråden.

När yttranden skall fattas skall företagen vara i majoritet. I de fall då samverkansområdet finns inom ett Teknikcollege-område skall primärt den regionala styrgruppen för Teknikcollege kunna verka som branschråd.

Industrirådet anser även att det är av yttersta vikt att samma branschråd skall kunna verka inom flera samverkansområden. Branschråden skall snarare verka inom ett arbetsmarknadsområde.

Det är näringslivets behov som skall vara i fokus för branschråden. Andra deltagare, såsom kommunrepresentanter, RUA, Arbetsförmedlingen osv kan och bör också få medverka inom branschråden men företagen måste sätta dagordningen. Ett sätt att åstadkomma detta är att, precis som i Teknikcollege, näringslivet äger ordförandeskapet.

Med stor erfarenhet från Industrirådets samverkansplattform Teknikcollege vet vi att det behövs en resurs/samordnare för att driva arbetet. Utredningen har inget förslag kring hur råden skall drivas och det anser vi vara en stor begränsning. Det behöver avsättas en resurs, gärna en heltidsanställd per branschråd vars uppgift är att sköta samverkan med rådet, de övriga råden, näringslivet, kommunen, skolorna, skolverket, skolinspektionen och de nationella programråden.

Samverkan och drift av branschråden föreslår Industrirådet att regionen och de regionalt utvecklingsansvariga (RUA) på regionen ansvarar för. Dels för att det är en organisation utan egenintresse i sakfrågorna och dels för att deras roll är att stärka regionens näringsliv, vilket vi anser väl sammanfatta med rollen för branschråden.

Industrirådet delar inte fullt utredningens förslag kring frågor som skall avhandlas inom branschråden. Vi anser att uppdraget för råden måste handla om den strategiska kompetensutvecklingen inom samverkansområdet. Det är viktigt att diskussionerna förs på rätt nivå och handlar om företagens behov och utmaningar, och kan gärna involvera frågor kring YH och validering. I de lokala programråden kan de mer skolnära frågorna, såsom APL, avhandlas. För att effektivisera råden måste samma råd användas för både gymnasieskola och yrkesvux. Vidare anser Industrirådet att branschråden skall användas i dialog med skolinspektionen kring

beslut om vilka som skall driva de utbildningar som branschrådet avser. Branschråden kan och bör vara en viktig part för att få en mer kvalitetsdriven konkurrens om utbildningsplatserna.

Industrirådet anser att det behövs en nationell samordning av de regionala branschråden och att det finns en koppling till de nationella programrådets uppdrag. För smala, små branscher behövs särskilt detta för att få ett ändamålsenligt nationellt utbildningsutbud.

6.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser i reformens första steg

Utredningens förslag: Steg 1 Ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 juli 2022. Ändringarna som gäller gymnasieskolan ska tillämpas första gången för utbildning som påbörjas höstterminen 2024. Äldre bestämmelser ska tillämpas för utbildning som påbörjas dessförinnan när det gäller gymnasieskolan. Om en kommun vid ikraftträdandet redan är bunden av ett samverkansavtal med en annan kommun inträder skyldigheten att träffa primära samverkansavtal först när detta avtal upphört, dock senast den 1 augusti 2024. Äldre bestämmelser om samverkansavtal ska då fortsätta att gälla. Ändringarna i gymnasieförordningen, förordningen med instruktion för Statens skolverk och förordningen om informationssystem ska träda i kraft den 1 juli 2022. Ändringen i förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning ska träda i kraft den 1 januari 2022.

Industrirådet anser att föreslagna författningsändringarna i reformens första steg bör träda i kraft så snart som möjligt och tillstyrker utredningens förslag på tidplan och ikraftträdande.

Industrirådet har i snart 15 år arbetat med att utveckla och förvalta Teknikcollege. Inom ramen för detta arbete är vår erfarenhet att det är nödvändigt att det finns ett gemensamt samverkansområde och samverkansavtal för gymnasieskolan och gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Detta för att få effektiv resursanvändning av såväl maskiner, lokaler som lärare. Kvalitet och attraktivitet behöver vara ledord för avtalen.

Industrirådet föreslår därför att samverkansavtal mellan kommuner ska omfatta både gymnasieskolan och den gymnasiala yrkesutbildningen för vuxna med gemensamt samverkansområde.

Då Industrirådet inom ramen för Teknikcollege sett stora problem för kommuner som samverkar att själva finna finansiering för yrkesvux för annat än vård- och omsorgsutbildning och vi ännu inte sett hur de nya förslagen avseende regional yrkesvux fungerar anser vi att det är för tidigt att planera för att avskaffa det riktade statsbidraget.

Industrirådet avstyrker förslaget om avskaffande av det riktade statsbidraget inom regional yrkesutbildning för vuxna.

Då förslagets andra steg är viktig för att skapa verklig förändring vill vi understryka att detta steg är nödvändigt för att företagens behov ska få genomslag i planerings- och dimensioneringsarbetet.

Vi vill även framhålla vikten av att alla processer och strukturer som ska byggas upp under Steg 1 faktiskt har utvecklats och är väl fungerande innan steg 2 kan genomföras. Industrirådet anser

att en löpande analys och uppföljning av steg 1 är en förutsättning för att kunna gå vidare med steg 2. Analys- och uppföljningsarbetet behöver påbörjas så snart beslut är fattat och bör ske parallellt med införandet av steg 1 för att inte tappa tid i reformarbetet.

6.6.2 Skolverket ska besluta om regionala ramar för utbudet på gymnasial nivå

Utredningens förslag: Skolverket ska regelbundet besluta om regionala ramar för gymnasieskolan och komvux för en viss tid. Ramarna ska omfatta ett primärt samverkansområde eller en kommun om undantag har föreskrivits. Ramarna ska innefatta utbildningar som tillsammans ger ett brett utbud. Besluten ska omfatta delar av gymnasieskolan och komvux hos samtliga huvudmän. För gymnasieskolan ska ramarna ange antalet platser som ska erbjudas inom samverkansområdet på de nationella programmen, och på introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, som är utformade för en grupp elever, och avse en eller flera antagningsomgångar. Vid behov ska även ramar för de nationella inriktningarna anges. För programinriktat val och yrkesintroduktion ska det anges vilket nationellt program respektive yrkesområde utbildningen är inriktad mot. För komvux på gymnasial nivå ska ramarna ange inom vilka yrkesområden som sammanhållen yrkesutbildning ska erbjudas och avse ett eller flera kalenderår. Vid behov ska ramarna även ange omfattningen av yrkesområden och vilka nationellt fastställda sammanhållna yrkesutbildningar som ska erbjudas. Det ska också vara möjligt för Skolverket att i samband med ramarna besluta om riksrekrytering för specifika sammanhållna yrkesutbildningar av nationellt intresse och för regeringen att meddela föreskrifter om villkor för att en viss sammanhållen yrkesutbildning ska kunna bli riksrekryterande. Ramarna ska göras utifrån en bedömning av elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov, regionalt och nationellt. Betydande hänsyn ska tas till både elevernas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov. Undantagsvis får en regional ram gälla för en enskild kommun. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur ramen ska utformas och uppföljning av ramarna.

Vi tillstyrker förslaget att Skolverket får till uppgift att besluta om regionala ramar för gymnasieskola och komvux för en viss tid, samt de principer som föreslås för ramarnas utformning, med följande kommentarer.

Den regionala nivån är den realistiska för behovsanalysen, medan samverkansområdet är den nivå för vilka ramar måste sättas för att uppnå en reell och meningsfull effekt på dimensioneringen av utbildningarna.

Steget från behoven i en region till ramar för samverkansområdena inom den är det känsligaste i processen. Processen är dock mycket skissartat beskriven, trots den betydelse den har för den föreslagna modellens funktion.

Utredarens lösning är att presentera preliminära ramar för respektive samverkansområde som fastställs efter en dialog med huvudmännen, vilka även ska ges goda möjligheter att påverka utbudet.

Att det sker en dialog är både rimligt och önskvärt, men oenigheter om behovsanalysens kvalitet eller om hur den ska appliceras på utbudet kan leda till slitningar inte bara mellan enskilda och

kommunala huvudmän inom ett samverkansområde, utan också mellan de samverkansområden som återfinns i (eller gränsar till) den aktuella regionen. Följderna av detta kan bli till alltför långtgående kompromisser, som riskerar att förta betydelsen av den regionala behovsanalysen och i förlängningen förfela syftet med förslaget.

Vi saknar även en möjlighet för eleverna att tillföra sina erfarenheter till processen. Om Skolverket tar beslut om dimensioneringen utan att ha bildat sig en självständig uppfattning om elevernas erfarenheter, såväl under som efter utbildningen, kan den debatt som oundvikligen uppstår komma att domineras av enskilda anekdoter i media.

6.6.6 Enskilda huvudmän för gymnasieskola ska ges godkännande i förhållande till utbildningsbehoven

Utredningens förslag: Vid godkännande av enskilda huvudmän som avser gymnasieskola ska ett högsta antal utbildningsplatser framgå. Antalet platser ska rymmas inom den beslutade ramen och bestämmas med hänsyn till befintligt utbud och med ledning av de omständigheter som ska beaktas vid prövningen av ett nytt godkännande av en enskild huvudman för en gymnasieskola. Det högsta antal utbildningsplatser som ett godkännande avser får ändras. En sådan ändring får göras om antalet platser för den aktuella utbildningen i det område där den aktuella skolenheten ligger har ändrats i ett beslut om ram eller om det finns särskilda skäl. Ändringen ska göras proportionerligt i förhållande till befintligt antal utbildningsplatser för respektive huvudman och ramen, om inte särskilda skäl föranleder en annan bedömning. Vid bedömningen av om det finns särskilda skäl ska hänsyn tas till 1. brister som framkommit vid tillsyn, 2. ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser, och 3. elevers efterfrågan.

Baserat på det resonemang som förs under 6.2.1 tillstyrker Industrirådet utredningens förslag om att statens inflytande över utbudet ska öka i syfte att utbud i större utsträckning ska svara mot elevers efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Vår grundläggande inställning är att kvalitet och behov ska vara vägledande vid uppstart av ny yrkesutbildning. För att detta ska fungera ska branschråden höras och vara involverade i bedömningen av de tre stegen.

6.8.2 Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i all sammanhållen yrkesutbildning i komvux

Utredningens förslag: En sammanhållen yrkesutbildning ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande om inte annat följer av meddelade föreskrifter. Regeringen eller den myndigheten som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om minsta omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet på sammanhållna yrkesutbildningar och om undantag från kravet på arbetsplatsförlagt lärande.

Industrirådet tillstyrker förslaget. Vi delar uppfattningen om att en tidig kontakt med arbetslivet, möjligheten att få erfarenheter och att praktiskt träna på det utbildningen innehåller är viktigt. Kontakter med näringslivet under utbildningstiden ökar också anställningsbarheten. Vi ser

därför positivt på att all sammanhållen yrkesutbildning föreslås innehålla arbetsplatsförlagt lärande och att detta ska regleras i lag när det riktade statsbidraget tas bort.

Industrirådet anser också att förslaget om att ställa krav på kommunerna om att minst 15 procent av all sammanhållen yrkesutbildning ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande. Undantag bör kunna göras för individer med relevant yrkeserfarenhet s.k. reell kompetens som vill läsa in examen eller certifiering.

6.9.1 Nya verktyg för tillsyn och kvalitetsgranskning avgörande för en mer likvärdig gymnasial utbildning

Utredningens bedömning: Skolinspektionen bör ges i uppdrag att utvidga sin granskning av undervisningens kvalitet i yrkesämnena. Regeringen bör även låta utreda hur Skolinspektionens kunskap om skolors kvalitetsbrister snabbare och mer effektivt kan nyttiggöras för att höja kvaliteten och öka likvärdigheten i utbildningen på gymnasial nivå.

Vi delar utredningens bedömning både vad gäller behovet av en tydligare kvalitetsgranskning av yrkesutbildning och yrkesämnena samt behovet av bättre insatser för att stödja huvudmän i att kunna utveckla kvaliteten. Ska yrkesprogram bli ett attraktivt val för fler elever än idag är kvaliteten i undervisningen avgörande. Detta gäller såväl yrkesämnena som gymnasiegemensamma ämnen inom yrkesprogram. Skolinspektionen har i tematiska studier (rapport 2014:05 samt rapport 2018:7901) tydligt visat att det finns ett stort utvecklingsbehov för att stärka kvaliteten inom gymnasieskolans yrkesprogram.

Precis som utredningen konstaterar är detta en krävande uppgift, vilket sannolikt är en delförklaring till att detta endast har genomförts i ett mindre antal tematiska studier och inte ingår i den löpande inspektionen. Samtidigt har Skolinspektionen själva uppgivit att de uppfattar sitt mandat inom området som otydligt. Industrirådet välkomnar därför en förändrad instruktion och ett långsiktigt uppdrag till Skolinspektionen kring nya verktyg och kvalitetsgranskning.

I detta uppdrag bör även berörda branscher ges tillfälle att bidra med synpunkter om hur examensmål för program och övergripande kvalitet ska bedömas samt hur nationella programråd, regionala branschråd och lokala programråd kan bidra i tillsyn och kvalitetsgranskning.

6.9.2 Gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas

Utredningens bedömning: Gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas för att minimera eventuella målkonflikter mellan elevers intresse på kort sikt vid valet av utbildning och vad de faktiskt har nytta av efter genomförd utbildning.

Industrirådet är kritiskt till att utredningen inte lämnar författningsförslag om grundläggande högskolebehörighet i yrkesprogrammen och endast lämnar förslaget att gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas. Industrirådet anser att yrkesutbildning aldrig får bli ett andrahandsval eller en stängd dörr för vidare studier. Grundläggande högskolebehörighet, och utökade

möjligheter till studier inom yrkesvux är därmed en grundförutsättning för ökad dimensionering av gymnasial utbildning. Vi kan därmed konstatera att frågan om att få till stånd en förändring avseende grundläggande högskolebehörighet kvarstår.

Industrirådet delar däremot utredningens generella bedömning om att gymnasieskolans utbildningar bör utvecklas och uppfattar att detta är nödvändigt för att uppnå en förändring i dimensioneringen utan att detta leder till negativa effekter på genomströmning mm. Sedan genomförandet av gymnasiereformen 2011 har det gått ett decennium. Såväl arbetslivet som ungas prioriteringar har ändrats. Därtill har utvecklingen av kompetensstandarder och valideringsmodeller genomgått en dramatisk förändring. Detta gör att många branscher idag är bättre förberedda för att kunna bistå i att kunna forma yrkesprogram som har en hög samstämmighet med arbetsmarknadens krav.

Precis som utredningen konstaterar är grundläggande högskolebehörighet viktigt för att göra yrkesprogram attraktiva för fler elever. Samtidigt är det viktigt att bibehålla nivån inom yrkeskunnandet vilket innebär att vi förordar att högskolebehörigheten läggs till genom att yrkesprogrammen utökas till 2800 gymnasiepoäng, men med en möjlighet för elever att välja bort högskolebehörigheten och ändå få yrkesexamen.

Den garanterade undervisningstiden är idag kring fyra timmar per dag, vilket benämns som heltidsstudier. Detta skapar en illusion om att det inte finns plats för vare sig att utöka undervisning tiden oavsett om skälet är att säkerställa att elever når målen eller att tillägna sig ytterligare kunskaper på gymnasial nivå. Industrirådet vill därför se att begreppet heltidsstudier ses över.

Utredningen lyfter vidare möjligheten att kombinera högskoleförberedande program med yrkeskurser. Detta tror vi kan vara intressant för vissa yrken. Detta bör dock inte ske på bekostnad av de högskoleförberedande programmens primära roll för att förbereda elever för vidare studier inom sin sektor.

För industrin ser vi dock snarare ett behov av att kunna läsa en industriell yrkesutbildning kombinerat med särskild behörighet eller delar av en sådan. Detta både för att vara behörig till vidare studier och för att framför allt matematik är en viktig del i många industriella arbeten.

7.2.4 Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter

Utredningens förslag: Huvudmännen för gymnasieskolan ska aktivt verka för en allsidig social sammansättning av elever vid sina skolenheter.

Teknikcollege arbetar för att industrin ska få tillgång till praktiska teoretiker och teoretiska praktiker. För att det ska vara en reell möjlighet inom ramen för dagens gymnasieskola behöver Teknikprogram och industriellt inriktade yrkesutbildningar vara förlagda till samma skola/skolenhet. Elever som väljer att läsa utökat program med fler kurser måste kunna studera detta på samma skolenhet ex elever på teknikprogram som läser kurser där tillgång till verkstad krävs alternativt elever på industriella yrkesprogram som ska kunna läsa kurser för särskild behörighet. Detta är ett önskemål från industrin och behöver vara en reell valmöjlighet för eleven inom

Teknikcollege. Det skapar ökad anställningsbarhet både på kort och långsikt för individen men det ökar även attraktiviteten för våra program. Således ser vi även att program som attraherar få tjejer eller tvärtom med fördel planeras för samma skolenheter för att skapa en bra total miljö och attraktivitet för att bryta traditionella val av utbildning. Under dessa förutsättningar är industrirådet positiv till 7.2.4